

**TRADUCEREA UNOR OPERE ARTISTICE DIN
LITERATURILE UCRAINEANĂ ȘI RUSĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ /
LA TRADUCTION DE CERTAINES ŒUVRES
LITTÉRAIRES UKRAINIENNES ET RUSSES DANS LA LANGUE
ROUMAINE**

Lora BOSTAN¹

Rezumat: Datorită virtuții necesității timpului, scrierea românească din regiunea Cernăuți (în a doua jumătate a secolului al XX-lea) a continuat să-și îndeplinească misiunea istorică și culturală ca o literatură de rezistență și un depozitar al identității etnice, inclusiv cea artistică. Arta traducerii a înflorit în Bucovina în anii '50 și '60 ai secolului trecut (V. Levițchi, M. Lutic, Gr. Crigan, I. Crețu, It Zegrea și altele). Putem vorbi despre o școală de traducere în Bucovina de Nord în ceea ce privește interpretarea și tradiția. Cele mai bune traduceri au fost făcute de către Vasile Levițchi și Mircea Lutic din literatura ucraineană și mondială (E. Grebinka, I. Franko, L. Ukrainka, P. Grabovski, O. Honciar, A. Tolstoi, F. Dostoevski și alții).

Cuvinte-cheie: școală de traducere, literatură de rezistență, identitate etnică, misiune culturală

Résumé : En raison de la vertu de la nécessité du temps, l'écriture roumaine de la région Tchernowitz (dans la seconde moitié du XXe siècle) a continué de accomplir sa mission historique et culturelle comme une littérature de résistance et un dépositaire de l'identité ethnique, y compris artistique. L'art de la traduction en Bucovine a fleuri dans les années 50 et 60 du siècle dernier (V. Levitchi, M. Lutic, Gr. Crigan, I. Crețu, IT Zegrea et autres). Nous pouvons parler d'une école de traduction dans la Bucovine du Nord en termes d'interprétation et de la tradition. Les meilleures traductions ont été faites par Vasile Levitchi et Mircea Lutic de la littérature mondiale et ukrainienne (E. Hrebinka, I. Franko, L. Ukrainka, P. Grabovski, O. Honciar, A. Tolstoi, F. Dostoïevski et d'autres).

Mots-clés : école de traduction, littérature de résistance, identité ethnique, mission culturelle

Scrisul românesc din nordul Bucovinei în virtutea necesității timpului, a continuat să-și îndeplinească misiunea istorică și culturală ca literatură de rezistență, ca depozitară a identității etnice, implicată celei artistice. După relativul dezgheț cultural din anii '50 – '60 a urmat un mare îngheț ideologic, timp în care în nordul Bucovinei, ca și în alte părți, a înflorit, fiind încurajată

¹ Universitatea Națională „Yuriy Fedkovych”, Cernăuți, Ucraina, lorabostan4@gmail.com

oficial, arta, dar și meseria traducerii (V. Levițchi, M. Lutic, Gr. Crigan, I. Gheorghită, Z. Peniuc, I. Crețu, I. T. Zegrea ș. a.) În această perioadă nu a lipsit cu desăvârșire creația proprie, însă ea a fost plasată pe planul al doilea de către scriitorii bucovineni.

Actul traducerii nu este înțeles numai ca transmitere exactă a mesajului dintr-o limbă în alta, ci și ca operă de artă – arta redării cuvântului, stilului, formei. Nu putem să nu recunoaștem valoarea ridicată a traducerilor din spațiul bucovinean. Ele demonstrează o înaltă cultură filologică, o profundă cunoaștere a limbilor din care s-au făcut aceste traduceri și a particularităților dialectale ale acestora, o abordare creatoare a procesului de re-creare a originalului.

O realizare notorie în activitatea de traducător în limba română a clasicilor literaturilor ucraineană (I. Grebinka, I. Franko, L. Ukrainka, P. Grabovski) și rusă (romanele *Învierea* de Lev Tolstoi, *Calvarul* de Al. Tolstoi, *Pădurea rusească* de Leonid Leonov) a elaborat Vasile Levițchi.

La început, în anii ‘70 ai secolului al XX-lea, Vasile Levițchi își orientează preferințele de traducător îndeosebi spre proza ucraineană, care e mai apropiată de construcția lui spirituală, de motivele centrale ale creației sale poetice. Ne referim la textele lirico-epice, bogate în motive și forme folclorice, în sensibilități cromatice și desene peisagistice. Evident, nu se putea găsi un traducător mai versat (în limba română) pentru scriitorii din Ucraina de Vest (M. Stelmah, O. Kobăleanska, M. Ceremșina, V. Stefanik) decât un scriitor bucovinean care „avea la dispoziție” construcții paralele în limba română literară și vorbită, în graiurile bucovinene. Vom recurge la câteva exemple.

M. Stelmah, de exemplu, este unul dintre prozatorii ucraineni, a cărui frază se caracterizează printr-o melodicitate deosebită. Ca materie epică, opera lui este complicată pentru traducere, deoarece una dintre caracteristicile esențiale ale stilului său este fraza ritmică. Proza lui M. Stelmah e scrisă parcă în vers alb, are un colorit folcloric bogat și o atmosferă surprinzătoare.

Traducătorul nu modifică textul primar cu nimic, el reproduce nuanțele stilistice ale limbii ucrainene literare, fapt menționat și în articolul Argentinei Cupcea-Josu *Traducerea – eveniment artistic*².

Iată câteva fragmente de text în cele două limbi:

*В тебе, вітрогоні, гляди, хватить розуму і до неї допостити*³ /

*Un fluieră vânt ca tine, cu mintea ta are să ajungă și la ea*⁴ /

Та недарма кажуть: дасть бог купця, а дідько розгудзя

Dar nu degeaba se spune: una vrea omul și alta dă Domnul

² A. Cupcea-Josu, *Traducerea – eveniment artistic*, Nistru, 1973, nr. 9, pp. 124-136.

³ М. Стельмах, *Гуси – лебеди летятъ. Щедрий вечер*, Київ, Веселка, 1975, p.260.

⁴ M. Stelmah, *Trec în stoluri lebede*, trad. de V. Levițchi, Chișinău, CM 1972, p.33

În unele cazuri nu se caută echivalentul în limba română al unității frazeologice, ci se recurge la traducerea „mot-à-mot”. Pe alocuri întâlnim reduceri de text, omisiuni de cuvinte care fac să se piardă puțin semnificația asociativă a fragmentului tradus, dar aceasta nu diminuează calitatea versiunii, în general.

Interpretând textul lui M. Stelmah, traducătorul își propune o maximă fidelitate față de opera lui, atât în planul conținutului, cât și în aspectele formale. Succesul i-a fost asigurat, în mare măsură, și prin păstrarea ritmului în frază.

Un autor și mai dificil pentru transpunere este M. Ceremșina. În epicul său se întâlnesc multe particularități regionale, fiind vorba de spațiul Ucrainei Subcarpatice. Acestea fac să fie destul de dificilă receptarea textului (chiar și pentru cititorul ucrainean, dacă este din altă parte a țării).

O variantă adecvată textului de origine se putea crea numai cu o condiție: cunoașterea graiurilor și a mediului de viață al huțurilor, precum și a relităților istorice și etnografice. Nuvela *Святий Миколай у зарми* a fost tradusă în limba rusă de V. Hosels *Святой Николай под арестом*. Un singur cuvânt (*зарм*) tradus incorect (*под арестом*) aproape că schimbă sensul operei. Traducătorul român găsește însă, echivalentul cu mare precizie *Sfântul Nicolae sub sechestrul*; la fel se întâmplă și cu termenul *цiсар* (în rusește a fost tradus *царскую касы*, în loc de *casa Cezarului*, cum apare în limba română).

Topica frazei lui M. Ceremșina e apropiată de cea a limbii române literare, dar mai ales a celei vorbite de prin părțile Storojinețului și în regiunea Transcarpatică. Acest fapt l-a determinat pe traducătorul român să nu intervină în text, să nu-l „redacteze”, ci să-i păstreze coloritul local. Umorul fin al prozatorului ucrainean are deseori o corespondență precisă în versiunea românească *Я дома, прошу ласки⁵ – Îs acasă, mărogel⁶*. Dacă s-ar fi recurs la înlocuirea cuvântului *mărogel* cu *poftim*, s-ar fi pierdut o bună parte din sensul semantic și chiar mai mult – trăsătura esențială a personajului – serviabilitatea (accentuată la maximum în textul de origine).

O etapă nouă în activitatea poetului traducător poate fi considerată cea a traducerilor unor mari scriitori ruși: Lev Tolstoi, An. Ivanov, Alexei Tolstoi.

Prima traducere bucovineană a romanului *Învierea* de L. Tolstoi a fost efectuată în 1901 de către V. Simovici, în limba ucraineană. Peste 70 de ani, aceeași operă apare într-o altă haină lingvistică și demonstrează gradul de perfecționare a acestui gen de activitate literară. Meritul traducătorului român constă în înțelegerea personalității, a facturii intelectuale a autorului.

La fel de valoroasă a fost și traducerea romanului *Pădurea rusească* de L. Leonov, realizată de V. Levițchi (1977). Autorul textului tradus reușește să fixeze imaginea spiritului rusesc pătrunzând în substratul autohton și în cel de-

⁵ М. Черемшина, Карби, Київ, Дніпро, 1968, p. 44.

⁶ M. Ceremșina, *Răbojuri*, trad. de V. Levițchi, Chișinău, CM, 1974, p.42.

al doilea plan liric prin diapazonul mijloacelor lingvistice, prin vorbirea degajată, prin stilul patetico-științific. În versiunea românească, cuvintele sunt tot atât de vii și pline de viață ca și în proza lui L. Leonov. Cu siguranță se poate afirma că măiestria traducătorului atinge cel mai înalt nivel în re-crearea și respectarea structurii frazei din textul de origine.

Traducerea este arta care necesită un deosebit simț al măsurii, în primul rând în ceea ce privește redarea prin intermediul unei alte limbi a coloritului național al originalului.

Se știe că A. Fedorov, cunoscutul teoretician al traducerii, considera că o traducere adecvată îmbogățește limba maternă, introducând în plan ideatic ceva nou, original și în același timp păstrează impresiile produse de textul inițial⁷. Această modalitate de traducere nu are însă o aplicabilitate universală, deoarece există o serie de proverbe și zicători, a căror traducere nu păstrează caracterul aforistic din limba originalului.

În opinia noastră o atenție deosebită se cuvine a fi acordată în primul rând traducerilor efectuate de M. Lutic din limba ucraineană. Ne vom opri asupra câtorva traduceri semnificative care-i aparțin acestui scriitor bucovinean.

Una dintre cele mai cunoscute reușite artistice a fost traducerea romanului lui Oles Honciar *Циклон – Ciclonul*⁸. Putem remarca că traducătorul a pătruns în profunzimea originalității poeticii lui O. Honciar, descoperind corespondențele cele mai potrivite pentru redarea în limba română a realismului poetic al romanului. El a transmis cititorului forța și energia cuvântului, ritmicitatea descrierilor și caracterul aforistic al limbii autorului. Stăpânind cu abilitate mijloacele de re-creare a dialogurilor și strălucitoarelor peisaje, a caracteristicilor de limbaj ale personajelor, M. Lutic a îmbogățit literatura română printr-o astfel de operă, în care se îmbină scene cu accente filosofice și entuziasmul publicistic. Însă în niciuna dintre recenzii nu s-a realizat o analiză concretă a traducerii.

Referindu-ne la măiestria traducătorului, observăm că ea se manifestă în capacitatea de a descoperi (sau chiar de a crea) acele echivalente lexicale care pot să transmită coloritul stilistic al originalului și, în același timp, într-o măsură ne semnificativă, se deosebesc de acesta (adică sunt receptate ca îmbinări caracteristice limbii române).

[...] *Вогонь печі дає дзвінкiсть, вогонь душі дає красу.*⁹

[...] *de la foc – zvon de joc, de la olar – frumusețe și har.*¹⁰

Холодна Гора великоока.

Colina Crivățului cu ochii bogheți.

⁷ Федоров А., *О художественном переводе*, Ленинград, 1971, pp.33-34.

⁸ О. Гончар, *Твори в 2 т.*, Київ, Дніпро, 1983, т. 1, pp.323-583.

⁹ Ibidem

¹⁰ O. Honciar, *Ciclonul*, trad. de M. Lutic, Chișinău, Lit. Art., 1979, 535 p.

Над річкою, над бистрою, / Там же журавка купалася.

În cea apă repejoară / se scaldă-oh! – o sicoară.

Astfel de exemple sunt numeroase. În unele situații în traducere se identifică particularități ale stilului lui M. Lutic. Ca și în propriile sale poezii, autorul preferă cuvintele cu un mai pronunțat caracter exotic, cu unele nuanțe de solemnitate.

Pe lângă aceasta, trebuie să remarcăm că nu este întru totul îndreptățită utilizarea unor cuvinte românești pentru desemnarea unor realități ale culturii naționale. De exemplu, cuvântul *horă* sună artificial atunci când în textul original se face referire la dansul ucrainean *colomeica* (p. 536 în original, p. 460 în traducere).

Vorbind despre contribuția lui M. Lutic la popularizarea literaturii ucrainene în Moldova și Bucovina, se cuvine a remarca și antologia de nuvelistică ucraineană contemporană îngrijită de domnia sa și la care au participat cu texte traduse și alți condeieri ca: Ion Crețu, Gr. Crigan, I. Stefureac, I. Gavanos, Arc. Suceveanu, Șt. Hostiuc ș.a.

O realizare remarcabilă a acestui traducător este și romanul lui F. Dostoievski *Frații Karamazov*. Apariția lui a fost un important eveniment în viața literară a Moldovei și României.

După cum se știe *Frații Karamazov* este un roman de o deosebită complexitate, desfășurat pe o multitudine de planuri, neobișnuit atât din punctul de vedere al conținutului ideatic, cât și din perspectiva expresiei. Una dintre particularitățile lumii artistice a romanului lui F. Dostoievski este dinamismul și incertitudinea, iar în strânsă legătură cu aceasta se află dificultatea interacțiunii fenomenelor din această lume. În lumea lui Dostoievski nu există realități autonome. Toate se află într-o relație de interdependență, influențându-se reciproc.¹¹ În descrierea acțiunilor, aspectul exterior al actanților aproape că lipsește, identificăm puține trăsături, dar și acestea au un caracter static, lipsit de evoluție. Se creează impresia că viața încearcă să îi trezească pe Karamazovi din somnul lor utopic; desfășurarea acțiunii amintește nu un rău liniștit, ci o albie cu numeroase cotituri de aici și ritmul specific al frazei lui Dostoievski. M. Lutic a abordat această capodoperă cu înțelegerea specificului său artistic. Cum remarcă Mihai Cimpoi¹², M. Lutic a reușit să redea particularitățile sintactice, melodicitatea textului, evoluția pe o axă în formă de spirală, intensitatea frazei lui Dostoievski.

Iată câteva exemple în acest sens:

a. *Я, брат, это самое насекомое.*¹³

b. *Eu, frățioare, sunt de fapt viermele cu pricina*¹⁴

¹¹ G. Carp, *Mențiune pentru cea mai bună traducere*, Zorile Bucovinei, 1984, 26 august.

¹² M. Cimpoi, *Frații Karamazov*, Lit. și Arta, 1985, 8 august.

¹³ Ф. Достоевский *Братья Карамазовы*, Москва, Худ. Лит., 1973, p. 135.

- a. *и это обо мне специально сказано/*
 b. *iar poezia aceasta parcă-i scrisă anume pentru mine/*
 a. *и мы, – Карамазовы, такие же/*
 b. *ba noi, – Карамазовii, suntem toți la fel/*
 a. *и в тебе, ангел, это насекомое живёт/*
 b. *și-n tine îngerașule, sălășuiește un vierme/*
 a. *это бури/*
 b. *chiar uragane/*
 a. *потому что сладострастие – буря/*
 b. *însăși patima e un uragan/*
 a. *большие бури/*
 b. *adevărate uragane/*

După cum observăm din acest fragment, una din particularitățile manierei de a traduce a lui M. Lutic este respectarea sistematică a unității propoziției, indiferent de dificultatea și conexitatea acesteia. Păstrând acest caracter unitar (deși uneori prin reorganizarea părților de propoziție), traducătorul reușește să redea schema ritmico-sintactică a originalului, dinamismul intern. Respectarea acestui principiu nu contrazice cerințelor stilistice cerute de limba română literară.

Pentru a reda într-o manieră mai exactă intensitatea acțiunii în proza lui Dostoievski, traducătorul împarte uneori fraza în sintagme ritmice, fiecare dintre ele corespunzând evoluției gândurilor și sentimentelor personajelor. Astfel, în propoziția *Сам засверкал глазами// зубы запрягли*¹⁵ identificăm două unități ritmice, în timp ce în traducere – patru: *Ochii îi scânteiau// ca niște fulgere// fața i se strâmba// dintr-o dată*.¹⁶ Traducerea s-ar fi putut reduce la două sintagme, însă M. Lutic a simțit nevoia de a accentua neașteptata dinamică a sufletului eroului.

Traducătorul este foarte atent la entuziasmul ce se desprinde din fraza lui Dostoievski, la încărcătura semantică: *У меня деньги – аксессуар, жар души, обстановка* – *Pentru mine banii nu sunt decât o „bagatelă”, un foc de artificii, obiecte de butaforie.*

Stilul lui Dostoievski se caracterizează prin non-finalizarea care stimulează imaginația cititorului. Scriitorul sugerează, face aluzii, se exprimă inexact și cu un deosebit rafinament face în așa fel, încât gândurile sale nu sunt receptate de la o primă lectură.

În majoritatea situațiilor traducătorul surprinde conținutul ascuns al unor cuvinte sau propoziții, conflictul hotărârilor, despărțirea sau, dimpotrivă

¹⁴ F. Dostoevski, *Frații Karamazov*, trad. de M. Lutic, Chișinău, Lit. Art., 1983, p. 122.

¹⁵ Ф. Достоевский, op. cit., p. 331.

¹⁶ F. Dostoevski, op. cit., p. 351.

apropierea și coexistența extremelor în psihicul eroilor sunt transmise în mod concret și amplu.

M. Lutic re-crează nu numai conținutul, ci și structura internă a enunțului, păstrând toate „zigzagurile” imaginii eroului. Dar și aici apar o serie de minusuri: la Dostoevski – *оставьте вору*¹⁷, în traducere – *de-ar fi să rămână*¹⁸ lipsește astfel nuanța semantică ce sugerează caracterul brusc (caracteristic tocmai stilului acestui scriitor). Ar fi suficient să adăugăm determinantul circumstanțial *deodată* (*de-ar fi să rămână deodată*). Mai departe, la Dostoevski: *почту за удовольствие* (*пристроить бездомного*) la M. Lutic: *Ar socoti aceasta pentru sine o „favoare”*. Cuvântul *удовольствие* nu are semnificația „favoare”, ci „satisfacție”, „plăcere” (*favoare – предпочтению*)¹⁹. Însă în acest caz, traducătorul a sesizat în mod corect subtextul ironic al enunțului.

Măiestria poetului-traducător se manifestă și în re-crearea în limba română a miniaturilor versificate care au un rol foarte important în descoperirea caracterelor romanului. Exemplificăm prin câteva sintagme: *Непобедимой силой/ Привержен я к милой,/ Господи помилуй/ Её и меня!/ Её и меня!/ Её и меня!*²⁰ – *De ceea ce mi-e dragă/ Aprig dor mă leagă,/ Te-ndură, stăpâne, de ea și de mine!*²¹

Aici, ca și în toate traducerile lui M. Lutic, identificăm nu doar o simplă substituție a formelor lingvistice, ci crearea unor vii paralele imagistice.

O deosebită atenție se cuvine a fi acordată și traducerilor lui M. Lutic din poezia clasică rusă (secolul al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea). Diversele orizonturi poetice pe care poetul le conduce cu propriile sale forțe, sunt create în mod realist, pe baza unui profund document față de lumea poetică. În primul rând, el receptează poeziile fiecărui poet în complexitatea lor, fără a pierde mijloacele expresivității, aproape întotdeauna adaptându-le lumii interioare a operei care este tradusă. M. Lutic reușește să prezinte cititorului român individualitatea poetică a originalului în cele mai strălucite manifestări specifice. Traducătorul nu are ca punct de plecare detalii particulare, ci încearcă să pătrundă în sistemul imaginilor artistice ale originalului. În cele mai bune traduceri, particularitățile originalului nu sunt înlăturate de asocierile cu elemente ale culturii românești.

Un exemplu concludent în acest sens este poezia *Pummalul* a lui V. Briusov. În primul rând se cuvine a menționa că, la fel ca și în alte situații, în procesul de traducere (a poeziei sau a textului în proză) M. Lutic dorește în primul rând să descopere cheia muzicală care să deschidă calea spre opera

¹⁷ Ф. Достоевский, op. cit., pp. 43-50.

¹⁸ F. Dostoevski, op. cit., p. 23.

¹⁹ Ф. Достоевский, op. cit., p. 95.

²⁰ Ф. Достоевский, op. cit., p. 248.

²¹ F. Dostoevski, op. cit., p. 250.

literară, relațiile ritmice dintre unități, alternarea specifică a vocalelor și consoanelor.

Foarte reușită este și traducerea pe care M. Lutic a făcut-o versurilor unor poeți precum I. Nichitin, A. Pleșceev, precum și ale altor poeți a căror creație era în mod organic legată de viața cotidiană, de natură. Condiția esențială a succesului a fost experiența poetică a traducătorului, ale cărui poezii sunt în marea lor majoritate schițe peisagistice. Analiza traducerilor lui M. Lutic ne determină să afirmăm că el încearcă să transmită nu numai ideile, coloritul național, ci și melodicitatea, rima, pauzele necesare ale originalului.

Vorbind despre activitatea de traducător a oamenilor de litere bucovineni, se cuvine a remarca reușitele artistice ale lui I. Kușnirâk, M. Bogaiciuk, Gr. Crigan ș.a. I. Kușnirâk și M. Bogaiciuk sunt cunoscuți ca traducători cu experiență din limba română în limba ucraineană. Dar, stăpânind la fel de bine ambele limbi, ei au tradus cu succes și din ucraineană în română. În mod deosebit ei au reușit să transmită în totalitate cititorului român particularitățile artistice ale nuvelor remarcabilului scriitor ucrainean Vasâl Stefanâk.

Traducerile lui I. Kușnirâk și M. Bogaiciuk sunt destul de interesante din perspectiva analizei contrastive (prin comparație cu traducerile poezilor români din Moldova și din nordul Bucovinei, mai ales V. Levițchi). La V. Levițchi se observă în mod constant tendința de a adapta construcțiile comunicative ucrainene la stilistica limbii române.

Traducerile lui I. Kușnirâk și M. Bogaiciuk păstrează într-o măsură mai mare specificul nuvelor lui Vasâl Stefanâk.

Proverbele și zicătorile sunt înlocuite cu alternativele românești numai atunci când ele au aceleași nuanțe stilistice.

După cum se știe, pentru valorizarea traducerilor, există două norme: norma re-creării și norma artistismului. Apropierea de original nu servește întotdeauna drept exemplu de traducere calitativă – uneori o astfel de traducere face doar o trimitere la o anumită metodă. Despre calitatea traducerii ne vorbește nu metoda, care într-o mare măsură se subordonează materialului și etapei de dezvoltare a literaturii, ci modalitatea, adică utilizarea acestei metode de către traducător.

Într-o întregă serie de traduceri (Ion Crețu, Zinovia Peniuc ș.a) conținutul originalului este redat cu maximă exactitate, însă în ele lipsesc relațiile asociative între enunțuri, nu există o evoluție a ideilor, nu există inspirația caracteristică traducerilor lui M. Lutic, V. Levițchi, I. Gheorghită, parțial Gr. Crigan, I. T. Zegrea ș. a.

Probabil pentru a fi un bun traducător nu este suficient să fii un bun stilistician și să stăpânești tehnica scriiturii. Traducerea reprezintă un proces artistic de o mare complexitate, imposibil fără o viziune artistică asupra lumii.

Traducerea este arta care are nevoie de un simț general al măsurii, mai ales în timpul redării într-o altă limbă a coloritului național al originalului.

În opinia noastră, de o înaltă valoare sunt traduceri din limba ucraineană ale lui V. Levițchi (poezia lui Iu. Fedkovyci, proza lui M. Ceremșâna, M. Stelmah, O. Kobâleanska ș. a.). M. Lutic cu un succes asemănător traduce din limba ucraineană: versurile lui G. Skovoroda, I. Franko, P. Tâcina, M. Râlski, romanul lui Honciar *Ciclonul*.

Stilul ambilor traducători se caracterizează prin analitism și perspectivă realistă. Influența manierei personale asupra traducerilor este neînsemnată și se manifestă nu în plan conceptual, ci în plan lexical.

Prin contribuția lor artistică, scriitorii români din regiunea Cernăuți, împreună cu cei ucraineni și cu oamenii de artă aparținând altor etnii, contribuie la formarea conștiinței sociale a cititorilor și a viziunii asupra lumii.

Bibliografie:

- Carp G. (1984): *Mențiuni pentru cea mai bună traducere*, în „Zorile Bucovinei”, 26 august.
- Ceremșina M. (1974): *Răbojuri*, trad. de V. Levițchi, Chișinău, Cartea Moldovenească.
- Cimpoi, Mihai (1985): *Frații Karamazov*, în „Literatura și arta”, 8 august 1985.
- Curcea-Josu, Argentina (1973): *Traducerea – eveniment artistic*, în „Nistru”, nr. 9, pp. 124-136.
- Dostoevski, Fiodor (1983): *Frații Karamazov*, trad. de M. Lutic, Chișinău, Literatura artistică.
- Honciar O. (1979): *Ciclonul*, trad. de M. Lutic, Chișinău, Literatura artistică, 535 p.
- Stelmah M. (1972): *Trec în stoluri lebede*, trad. de V. Levițchi, Chișinău, Cartea Moldovenească.
- Гончар О. (1983): *Твори в 2 т.*, Київ, Дніпро, т. 1, pp.323-583.
- Достоевский, Фёдор (1973): *Братья Карамазовы*, Москва, Художественная Литература.
- Стельмах М. (1975): *Гуси – лебеди летятъ. Щедрий вечір*, Київ, Веселка.
- Федоров А. (1971): *О художественном переводе*, Ленинград.
- Черемшина М. (1968): *Карби*, Київ, Дніпро.